

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну

Повна назва навчальної дисципліни	Спеціальні історичні дисципліни
Повна офіційна назва закладу вищої освіти	Сумський державний університет
Повна назва структурного підрозділу	Навчально-науковий інститут права. Кафедра історії
Розробник(и)	Лобко Наталія Вікторівна
Рівень вищої освіти	Перший рівень вищої освіти, НРК – 6 рівень, QF-LLL – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл
Семестр вивчення навчальної дисципліни	14 тижнів протягом 1-го семестру
Обсяг навчальної дисципліни	Обсяг дисципліни становить 5 кред. ЄКТС, 150 год., з яких 48 год. становить контактна робота з викладачем (32 год. лекцій, 16 практичних занять)
Мова викладання	Українська

2. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Статус дисципліни	Обов'язкова навчальна дисципліна для освітньої програми "Історія"
Передумови для вивчення дисципліни	Передумови для вивчення відсутні
Додаткові умови	Додаткові умови відсутні
Обмеження	Обмеження відсутні

3. Мета навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є досягнення сучасного, фундаментального мислення та системи спеціальних знань про комплекс спеціальних історичних дисциплін, показати їх роль і місце в системі історичної науки.

4. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1 Спеціальні історичні дисципліни в системі історичних наук
Предмет, структура та завдання курсу «Спеціальні історичні дисципліни». Класифікація спеціальних історичних дисциплін. Історія розвитку спеціальних історичних дисциплін у країнах Західної Європи та в Україні. Характеристика джерельної бази спеціальних історичних дисциплін.

Тема 2 Сфрагістика Сфрагістика як спеціальна історична дисципліна. Виникнення та розвиток сфрагістики як наукової дисципліни. Печатка як історичне джерело. Класифікація печаток. Сфрагістичний аналіз. Основні прийоми й методи вивчення печаток.
Тема 3 Нумізматика. Боністика Нумізматика та боністика як спеціальні історичні дисципліни. Виникнення й становлення нумізматики та боністики як спеціальних історичних дисциплін. Виникнення монет і грошового обігу. Періодизація грошового обігу України. Паперові грошові знаки, бони як історичне джерело.
Тема 4 Геральдика Геральдика як спеціальна історична дисципліна. Розвиток геральдики в Західній Європі. Козацьке герботворення. Історія складання Малого і Великого Державного Герба України. Сучасна українська геральдика та емблематика.
Тема 5 Фалеристика Фалеристика як спеціальна історична дисципліна. Джерела фалеристики та основні методи та способи їх дослідження. Історія нагород та відзнак. Історія становлення та розвитку української нагородної справи.
Тема 6 Вексилологія Вексилологія як спеціальна історична дисципліна. Джерела вексилології та основні методи і способи їх дослідження. Історія використання знамен, стягів на українських землях. Історія становлення й утвердження Державного Прапора України.
Тема 7 Генеалогія Генеалогія як спеціальна історична дисципліна. Виникнення генеалогії та її розвиток. Українська генеалогія, її періодизація та особливості становлення. Генеалогічні джерела та методика роботи з ними. Методика генеалогічного дослідження, його специфіка.
Тема 8 Палеографія Палеографія як спеціальна історична дисципліна. Історичний розвиток писемності від давнини до наших днів. Палеографічний метод. Матеріали та знаряддя письма в історичному розвитку. Орнаментування писемних пам'яток.
Тема 9 Ономастика. Топоніміка Мета й завдання ономастики. Предмет антропоніміки. Походження антропонімів та їх значення в історії людства. Предмет топоніміки. Топоніми як джерело з історії України. Предмет етніміки. Походження етнімів.
Тема 10 Картографія Картографія як спеціальна історична дисципліна. Специфіка карти як історичного джерела. Карти України XVII–XVIII ст. та XIX–XX ст.

Тема 11 Історична хронологія Теоретико-методологічні аспекти історичної хронології. Історія виникнення й розвитку хронології як наукової дисципліни від найдавніших часів до сучасності. Календарі та системи літочислення в різних народів світу. Методика переведення дат на сучасну систему літочислення, перевірка дат.
Тема 12 Історична метрологія Метрологія як спеціальна історична дисципліна. Первісні натуральні виміри. Система мір Давньої Русі: основні одиниці та їх специфіка. Основні міри довжини, площі, об'єму, ваги на українських землях у XVI –XVII ст. Одиниці вимірювання довжини, площі, об'єму та ваги в Російській імперії XVIII – початку XX ст. Українська народна метрологія XVIII – початку XX ст. Оформлення та складання сучасної метричної системи мір.
Тема 13 Дипломатика Дипломатика як спеціальна історична дисципліна. Становлення дипломатики як допоміжної історичної дисципліни. Класифікація документів, що вивчає дипломатика. Формуляр середньовічного документа та його еволюція на українських землях.

5. Очікувані результати навчання навчальної дисципліни

Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти зможе:

РН1	Знати предмет, об'єкт, структуру, мету та завдання кожної спеціальної історичної дисципліни
РН2	Аналізувати першоджерела і спеціальну літературу з дисципліни
РН3	Користуватися відповідним категоріально-понятійним апаратом.
РН4	Застосовувати набуті знання у роботі за фахом.

6. Роль навчальної дисципліни у досягненні програмних результатів

Програмні результати навчання, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна.
Для спеціальності 032 Історія та археологія:

ПР7	Вміти інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел (археологічні артефакти, архівні документи, усні свідчення, музейні експонати, періодика, наукові праці тощо).
ПР8	Обґрунтовувати вибір і використовувати методики опрацювання речових джерел і текстів.
ПР14	Вміти розглядати проблему дослідження з використанням відповідних джерел і бібліографії, аналізуючи та надаючи критичну і розповідну форму отриманим знанням.

7. Види навчальних занять та навчальної діяльності

7.1 Види навчальних занять

Тема 1. Спеціальні історичні дисципліни в системі історичних наук

Лк1 "Спеціальні історичні дисципліни в системі історичних наук" (денна) Предмет, структура та завдання курсу «Спеціальні історичні дисципліни». Класифікація спеціальних історичних дисциплін. Історія розвитку спеціальних історичних дисциплін у країнах Західної Європи та в Україні. Характеристика джерельної бази спеціальних історичних дисциплін.
Тема 2. Сфрагістика
Лк2 "Сфрагістика" (денна) Сфрагістика як спеціальна історична дисципліна. Виникнення та розвиток сфрагістики як наукової дисципліни. Печатка як історичне джерело. Класифікація печаток. Сфрагістичний аналіз. Основні прийоми й методи вивчення печаток.
Пр3 "Сфрагістика" (денна) Види та типи печаток. Символіка напечатних зображень та їх особливості. Застосування печаток у Київській Русі. Печатки козацької держави Гетьманщини XVII–XVIII ст. (Запорозького Війська, гетьманської, козацької старшини, кошові, сотенні печаті). Магістерські печатки.
Тема 3. Нумізматика. Боністика
Лк4 "Нумізматика." (денна) Нумізматика та боністика як спеціальні історичні дисципліни. Виникнення й становлення нумізматики та боністики як спеціальних історичних дисциплін. Виникнення монет і грошового обігу.
Лк5 "Боністика" (денна) Періодизація грошового обігу України. Паперові грошові знаки, бони як історичне джерело.
Пр6 "Нумізматика. Боністика" (денна) Основні поняття та терміни. Монети періоду античності Монети великих князів Київських Володимира, Святополка, Ярослава Мудрого. Грошовий обіг України XIV – XVIII ст. Боністичний аналіз. Основні прийоми та методи боністичного дослідження.
Тема 4. Геральдика
Лк7 "Геральдика" (денна) Геральдика як спеціальна історична дисципліна. Розвиток геральдики в Західній Європі. Козацьке герботворення. Історія складання Малого і Великого Державного Герба України. Сучасна українська геральдика та емблематика.
Пр8 "Геральдика" (денна) Загальні правила геральдики. Походження та історичні типи щитів. Види їх поділу. Класифікація гербових фігур. Розміщення фігур на щиті. Геральдичні довідники. Правила блазонування (опису) гербів.
Тема 5. Фалеристика

Лк9 "Фалеристика" (денна) Фалеристика як спеціальна історична дисципліна. Джерела фалеристики та основні методи та способи їх дослідження. Історія нагород та відзнак. Історія становлення та розвитку української нагородної справи.
Тема 6. Вексилологія
Лк10 "Вексилологія" (денна) Вексилологія як спеціальна історична дисципліна. Джерела вексилології та основні методи і способи їх дослідження. Історія використання знамен, стягів на українських землях. Історія становлення й утвердження Державного Прапора України.
Тема 7. Генеалогія
Лк11 "Генеалогія" (денна) Генеалогія як спеціальна історична дисципліна. Виникнення генеалогії та її розвиток. Українська генеалогія, її періодизація та особливості становлення.
Лк12 "Генеалогія" (денна) Генеалогічні джерела та методика роботи з ними. Методика генеалогічного дослідження, його специфіка.
Пр13 "Генеалогія" (денна) Поява генеалогії, її роль у суспільстві на різних етапах розвитку. «Золотий вік» генеалогії в Західній Європі: основні досягнення. Джерела використовувані в генеалогії, їх специфіка. Генеалогічні дерева та таблиці, їх основні різновиди. Особливості поколінних розписів як суто генеалогічних джерел. Системи нумерації, використовувані в них. Методика генеалогічного дослідження: специфіка та основні етапи.
Тема 8. Палеографія
Лк14 "Палеографія" (денна) Палеографія як спеціальна історична дисципліна. Історичний розвиток писемності від давнини до наших днів. Палеографічний метод. Матеріали та знаряддя письма в історичному розвитку. Орнаментування писемних пам'яток.
Пр15 "Палеографія" (денна) Палеографія вітчизняних пам'яток писемності кінця XIV – XVI ст. (устав та півустав). Український скоропис як тип кириличного письма, його особливості у XV – XVIII ст. Прийоми читання та транскрипції (транслітерації) рукописних текстів. Застосування палеографічного аналізу в процесі історичних досліджень.
Пр16 "Неографія. Кріптографія. Текстологія." (денна) Предмет, об'єкт і завдання неографії. Текстологія як наука. Зміст та специфіка дисципліни. Термінологічний апарат текстології. (Текст. Редакція. Извод. Протограф. Архетип. Авторський текст. Інтерполяція. Маргіналії. Континуація.) Кріптографія. Предмет філігранології. Папір та філіграні на українських землях у XVI-XX ст. Епіграфіка та берестологія як спеціальні історичні дисципліни.

Тема 9. Ономастика. Топоніміка
Лк17 "Ономастика. Топоніміка" (денна) Мета й завдання ономастики. Предмет антропоніміки. Походження антропонімів та їх значення в історії людства. Предмет топоніміки. Топоніми як джерело з історії України. Предмет етніміки. Походження етнімів.
Пр18 "Ономастика. Топоніміка" (денна) Джерела ономастики та методи їх дослідження. Класифікація топонімів. Основний закон топоніміки та поява назв географічних об'єктів. Назви населених пунктів та їхня характеристика (за вибором студента).
Тема 10. Картографія
Лк19 "Картографія" (денна) Картографія як спеціальна історична дисципліна. Специфіка карти як історичного джерела. Карти України XVII–XVIII ст. та XIX–XX ст.
Тема 11. Історична хронологія
Лк20 "Історична хронологія" (денна) Теоретико-методологічні аспекти історичної хронології. Історія виникнення й розвитку хронології як наукової дисципліни від найдавніших часів до сучасності. Календарі та системи літочислення в різних народів світу. Методика переведення дат на сучасну систему літочислення, перевірка дат.
Тема 12. Історична метрологія
Лк21 "Історична метрологія" (денна) Метрологія як спеціальна історична дисципліна. Первісні натуральні виміри. Система мір Давньої Русі: основні одиниці та їх специфіка. Основні міри довжини, площі, об'єму, ваги на українських землях у XVI–XVII ст.
Лк22 "Історична метрологія" (денна) Одиниці вимірювання довжини, площі, об'єму та ваги в Російській імперії XVIII – початку XX ст. Українська народна метрологія XVIII – початку XX ст. Оформлення та складання сучасної метричної системи мір.
Пр23 "Історична метрологія" (денна) Система мір періоду Київської Русі та її особливості. Особливості системи мір на українських землях у часи литовсько-польської доби (XIV – середина XVII ст.). Одиниці вимірювання в Російській імперії у XVIII – на початку XX ст. Українська народна метрологія XIV – XVIII ст. Упровадження метричної системи мір на вітчизняних землях.
Тема 13. Дипломатика

Лк24 "Дипломатика" (денна)

Дипломатика як спеціальна історична дисципліна. Становлення дипломатики як допоміжної історичної дисципліни. Класифікація документів, що вивчає дипломатика. Формуляр середньовічного документа та його еволюція на українських землях.

7.2 Види навчальної діяльності

НД1	Підготовка до практичних занять
НД2	Підготовка до поточного та підсумкового контролю
НД3	Підготовка мультимедійних презентацій

8. Методи викладання, навчання

Дисципліна передбачає навчання через:

МН1	Інтерактивні лекції
МН2	Проблемний семінар
МН3	Метод демонстрацій

Лекції надають студентам теоретичну основу знань про сутність і закономірності еволюції України та українства, що розширює освітній компонент вузькоспеціалізованої підготовки фахівців негуманітарного профілю (РН 1). Практичне заняття – форма навчального заняття, при якому відбувається детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно до сформованих завдань (РН 2, РН 3, РН 4).

- участь в груповій роботі; - участь в конкурсах, олімпіадах, наукових симпозіумах тощо; - критична оцінка літератури; - виконання творчих завдань.

9. Методи та критерії оцінювання**9.1. Критерії оцінювання**

Шкала оцінювання ECTS	Визначення	Чотирибальна національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
A	Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	$90 \leq RD \leq 100$
B	Вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	$82 \leq RD < 89$
C	Загалом правильна робота з певною кількістю помилок	4 (добре)	$74 \leq RD < 81$
D	Непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	$64 \leq RD < 73$

E	Виконання задовольняє мінімальні критерії	3 (задовільно)	$60 \leq RD < 63$
FX	Можливе повторне складання	2 (незадовільно)	$35 \leq RD < 59$
F	Необхідний повторний курс з навчальної дисципліни	2 (незадовільно)	$0 \leq RD < 34$

9.2 Методи поточного формативного оцінювання

МФО1	Опитування та усні коментарі викладача за його результатами
МФО2	Настанови викладача в процесі виконання практичних завдань
МФО3	Захист презентацій та рефератів

9.3 Методи підсумкового сумативного оцінювання

МСО1	Опитування
МСО2	Звіт за результатами виконання практичних робіт
МСО3	Реферат (підготовка, презентація, захист)
МСО4	Оцінювання письмових робіт

Контрольні заходи:

1 семестр		100 балів
МСО1. Опитування		40
	усне опитування	40
МСО2. Звіт за результатами виконання практичних робіт		20
	звіт-конспект	20
МСО4. Оцінювання письмових робіт		40
	тестування	40

Контрольні заходи в особливому випадку:

1 семестр		100 балів
МСО2. Звіт за результатами виконання практичних робіт		30
	звіт - конспект	30
МСО3. Реферат (підготовка, презентація, захист)		30
	захист реферата	30
МСО4. Оцінювання письмових робіт		40
	тестування	40

Оцінювання протягом семестру проводиться у формі усних (40 балів) і письмових (40 балів) опитувань та індивідуальних презентацій (20 балів). Всі роботи повинні бути виконані самостійно. Після вивчення дисципліни проводиться додатковий семестровий контроль, який

проводиться вписьмовій формі.

10. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

10.1 Засоби навчання

ЗН1	Комп'ютери, комп'ютерні системи та мережи
ЗН2	Бібліотечні фонди
ЗН3	Мультимедіа, відео- і звуковідтворювальна, проєкційна апаратура (відеокамери, проєктори, екрани, смартдошки тощо)

10.2 Інформаційне та навчально-методичне забезпечення

Основна література	
1	Методичні вказівки щодо практичних занять та самостійної роботи студентів із курсу «Спеціальні історичні дисципліни» / укладач Н. В. Лобко. – Суми : Сумський державний університет, 2020.
2	Сокирко О. Г. Українська кирилична палеографія XI–XVIII ст.: навчальний посібник. Київ, 2016.
3	Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: збірник наукових праць. Київ, 2019
Допоміжна література	
4	Гавриленко В. Шлях до сфрагістики. Київ - Львів. 2014. 328 с.
5	Генеалогія. Збірка наукових праць. Вип. I. Київ. 2013. 390 с.
6	Генеалогія. Збірка наукових праць. Вип. II. Київ. 2016. 440 с.
7	Горохівський П. І. Спеціальні історичні дисципліни : курс лекцій : навчальний посібник для студентів денної форми навчання. Умань, 2011
8	Український нумізматичний щорічник. Вип.2. Переяслав-Хмельницький, 2018. 184 с.
9	Український нумізматичний щорічник. Вип.3. Переяслав-Хмельницький, 2018. 154 с.
10	Галушко К. Україна на карті Європи: Україна та українці у картографії від Античності до XX століття. Київ. 2013. 143 с.
Інформаційні ресурси в Інтернеті	
11	Електронна бібліотека «Україніка» URL: Нумізматика, боністика Електронна бібліотека "Україніка"
12	Генеалогія. Справочник. URL: http://www.pseudology.org/Kojevnikov/Xrestomatiya/Genealog2.htm -
13	Українська геральдика. URL: http://www.heraldry.com.ua/
14	Одеський музей нумізматики. URL: http://www.museum.com.ua/project/vist/dengi/dengi.html